

**ACORD 45/2018, de 4 de maig, del Ple
del Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

Sobre l'anàlisi dels continguts emesos en relació amb la secció “La copla de Luis del Val” al programa *Herrera en la COPE*, el 2 de gener de 2018

Fets

1r. Amb data 13 de febrer de 2018, la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies va trametre al CAC una queixa (Q14/2018) signada per l'organització COLEGAS-Confederación LGBT España, en relació amb la secció “La copla de Luis del Val” emesa el 2 de gener de 2018 (en l'escrit, datada erròniament el 4 de gener de 2018) i aquesta mateixa secció emesa el 8 de gener de 2018, en el decurs del programa *Herrera en COPE*.

En relació amb la secció “La copla de Luis del Val”, l'escrit manifesta el següent:

- 1) “[...] Considerar la orientación sexual y la identidad sexual como “problemas”, es una forma indirecta de calificar de “enfermos” a homosexuales y transexuales, de forma genérica y respecto del colectivo completo de las personas homosexuales y transexuales, lo que además de carecer de toda base científica, denigra e insulta [...] Estigmatizar, agraviar y ultrajar a todo el colectivo formado de personas homosexuales y transexuales como si padeciesen una enfermedad, fomenta la discriminación de los mismos e incrementa la homofobia y la transfobia [...]”.
- 2) “[...] Emplear continuamente un lenguaje ofensivo y denigratorio como “maricón”, “travesti”, “tortillera”, y estereotipos degradantes tomados como generalidades como que “las transexuales muestran continuamente las tetas” o que reivindicar derechos de las personas LGBTI es “la exaltación del gay” conlleva una vejación, una humillación y una difamación de todo un colectivo [...]”.
- 3) “[...] La afirmación de que “los niños aprendan que pueden ser maricones desde las edades “tiernas” nos hace recordar falsos mitos como la falsa amalgama de homosexualidad y pederastia, o de que la homosexualidad es una condición adquirida o aprendida desde niños por la exposición o el “contagio” con personas homosexuales, ambos argumentos decimonónicos muy manidos a lo largo de la historia [...]”.
- 4) “[...] Difundir estas afirmaciones en un medio de comunicación masivo [...] constituye un temerario desprecio a la verdad y una información injuriosa respecto del colectivo LGBTI de todo el Estado español. Incita también gravemente a la discriminación, al desprecio, a la humillación, incluso a la violencia contra el colectivo LGBTI [...] Es sin duda un claro exponente de discurso del odio, que debería ser ejemplarmente sancionado [...]”.
- 5) “[...] Hacerse pasar por presuntas víctimas de una pretendida “libertad de expresión” y de ser “censurados” como en la dictadura franquista, solo hace

perpetuar comportamientos y actitudes de odio y discriminación [en referència a la secció del 8 de gener de 2018] [...]”.

L'escrit fa referència a l'article 34 de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

2n. Vista la queixa presentada, l'Àrea de Continguts del CAC ha elaborat l'Informe 16/2018, de 8 de març, amb l'objecte d'analitzar els continguts emesos en la secció “La copla de Luis del Val” dels dies 2 i 8 de gener de 2018 del programa *Herrera en COPE*. L'Informe, entre altres consideracions, observa el següent:

“[...]”

La secció “La copla de Luis del Val” analitzada és una de les seccions fixes diàries del periodista Luis del Val, d'uns 2 minuts i 30 segons de durada, que s'emet a les 9.30h aproximadament, en què el periodista fa un comentari sobre temàtiques diverses de l'actualitat. El propòsit comunicatiu és l'opinió;
La secció “La copla de Luis del Val” del 2 de gener gira al voltant de la carrossa de la Igualtat i la Diversitat, impulsades per l'organització “Orgullo Vallecano” i la “Mesa de Igualdad por el cambio” en la Cavalcada de Reis del barri madrileny Puente de Vallecas. [...]”

3r. Vist l'Informe de l'Àrea Jurídica d'aquest Consell, que es reproduïx de manera íntegra

«Consideracions jurídiques

Primera. Aplicació de la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia

L'Estatut d'autonomia de Catalunya (en endavant, EAC), concretament l'apartat 8 de l'article 40 “Protecció de les persones”, estableix que els poders públics de Catalunya han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de l'origen, la nacionalitat, el sexe, la raça, la religió, la condició social o l'orientació sexual; i la lletra a) de l'article 153 EAC, en matèria de polítiques de gènere, atribueix a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva per a “[...] l'establiment d'accions positives per aconseguir eradicar la discriminació per raó de sexe [...]”.

En el marc d'aquestes previsions, la Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia, estableix un marc normatiu complet amb la finalitat de garantir el dret a no ser discriminat per raó d'identitat o d'expressió de gènere. Aquesta llei, a propòsit dels mitjans de comunicació, atorga al Consell de l'Audiovisual de Catalunya la funció de vetllar perquè els continguts que s'emetin siguin respectuosos amb les persones LGBTI (article 15).

L'Informe 16/2018, de 8 de març, de l'Àrea de Continguts, pren com a elements de l'anàlisi els paràmetres que estableix la lletra b de l'apartat 3 de l'article 34 de la Llei 11/2014 LGTBI, que tipifica com una infracció lleu: “[...] Emetre intencionadament expressions vexatòries que incitin a la violència, i tinguin connotacions homofòbiques, bifòbiques o transfòbiques en els mitjans de comunicació, en discursos o en intervencions públiques [...]”.

L'Informe de referència assenyala que en l'emissió del 2 de gener:

"[...] es detecta la utilització d'un llenguatge ofensiu amb expressions discriminadores i vexatòries envers la plataforma "Orgullo Vallekano". Concretament, es destaquen les expressions següents:

- "Melchor va a ser un travesti, Baltasar la tortillera"
- "Y si me acusan de homóforo se pueden ir a la mierda"
- "[...] El derecho del niño es superior a la afrenta de convertir tradiciones que desde años se celebran en un vituperio estúpido que de lugar está fuera"
- "Si invaden unos terrenos con irrupción que molesta, ¿Por qué voy a respetar su indignidad manifiesta?"
- "Los de "Orgullo Vallekano" que van a ensuciar la fiesta, en vez de ser ellos gay son maricones de mierda"

En una ocasió, s'observa que aquestes expressions es fan extensives al col·lectiu de persones LGBTI:

- "[...] Que los niños aprendan que pueden ser maricones desde las edades tiernas"

També es detecten expressions que utilitzen estereotips i que estigmatitzen a les persones del col·lectiu LGBTI. Per exemple:

- "Gaspar muy hormonado irá enseñando las tetas"
- "La cabalgata de Reyes que se celebra en Vallecas, la dedicada a los niños por orden de la alcaldesa, será exaltación del gay". [...]"

Això no obstant, malgrat que l'informe de continguts conclogui que les emissions analitzades puguin incloure "[...] expressions discriminadores i vexatòries [...]", atès que "[...] no serien susceptibles d'incitar a la violència [...]", cal entendre que no es produiria una vulneració d'aquest precepte, ja que mancaria un element essencial del tipus infractor (la incitació a la violència).

Segona. Els límits del dret a l'honor davant la llibertat d'expressió

Les lletres a i d de l'apartat 1 de l'article 20 de la Constitució espanyola (en endavant, CE) reconeixen el dret a expressar i difondre lliurement els pensaments, les idees i les opinions mitjançant la paraula, l'escriptura o qualsevol altre mitjà de reproducció (llibertat d'expressió) i el dret a comunicar o a rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió (llibertat d'informació), i l'apartat 1 de l'article 18 CE reconeix amb el mateix grau de protecció el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

El dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge han estat desenvolupats mitjançant la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge (en endavant, LPDH) que estableix els mecanismes per protegir aquests drets davant qualsevol ingerència o intromissió il·legítima.

En el marc de la normativa audiovisual, el tractament d'aquests drets fonamentals el recull l'article 8 de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de

Catalunya (en endavant, LCA) que garanteix l'exercici legítim dels drets fonamentals a la llibertat d'expressió i d'informació, així com el respecte a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge, tant als subjectes individuals com als *grups socials dotats de personalitat o no*. La LCA reconeix de manera expressa el dret a l'honor dels grups socials –com ja havia estat reconegut en l'àmbit jurisprudencial des de la STC 214/1991–, que, pel que fa a l'objecte d'aquest informe, afecta les persones que conformen el col·lectiu LGTBI i, més concretament, les que integren el col·lectiu Orgullo Vallekano.

Cal advertir, però, que dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, no són drets absolutament il·limitats, atès que es poden veure subjectes a restriccions, bé sigui per imperatius d'interès públic o quan una llei n'autoritzi la intromissió (article 8 LPDH); alhora, i especialment, pel que fa al dret a l'honor, la seva valoració cal efectuar-la en un context més ampli d'acord amb les normes, els valors i les idees socials vigents en cada moment a l'objecte d'emparar la bona reputació d'una persona, tot protegint-la davant expressions o missatges que la facin desmerèixer en la consideració aliena i en provoquin el descrèdit o el menyspreu (STC 51/2008, de 14 d'abril).

D'acord amb l'anàlisi efectuada a l'Informe 16/2018, de 8 de març “[...] els continguts analitzats formen part de la secció d'opinió diària “La copla de Luis del Val”, realitzada per un col·laborador habitual del programa *Herrera en la COPE*. En conseqüència, la valoració jurídica de les manifestacions efectuades caldrà situar-la en l'àmbit de la llibertat d'expressió i la seva confrontació amb el dret a l'honor del col·lectiu afectat.

L'anàlisi comparativa de l'eventual col·lisió entre tots dos drets, ha de ser resolt, com ha assenyalat la jurisprudència (per totes, STS 22 de novembre 2010) mitjançant tècniques de ponderació, atenent les circumstàncies de cada cas concret. En el supòsit que s'analitza, cal prendre com a referència la STS 11 de març de 2009, en què el tribunal valora la posició prevalent que ostenten els drets a la llibertat d'expressió i informació sobre el dret a l'honor, ja que resulta essencial com a garantia per a la formació d'una opinió pública lliure, indispensable per al pluralisme polític que exigeix el principi democràtic. És per això que, com assenyala el tribunal mateix en la Sentència de 26 de gener de 2009, la protecció constitucional tant de la llibertat d'expressió com d'informació arriba a un màxim nivell quan la llibertat és exercida pels professionals de la informació mitjançant el vehicle institucionalitzat de la formació de l'opinió pública que és la premsa, entesa en la seva accepció més àmplia.

En l'exercici de la ponderació, cal tenir en compte dues consideracions importants: d'una banda, que la llibertat d'expressió, segons la seva pròpia naturalesa, comprèn també la crítica de la conducta d'altre, encara que pugui molestar, inquietar o disgustar a aquell contra qui es dirigeix (STC 204/2001, de 15 d'octubre); i de l'altra, el fet que la informació o la crítica es projecti sobre persones que exerceixen un càrrec públic o una professió de notorietat o projecció pública (STS 6 de juliol de 2009), amb el benentès que la projecció pública ha estat interpretada, de forma àmplia, pel l'alt tribunal (per totes, STS de 17 de desembre de 1997) que la reconeix per raons diverses, com l'activitat política, la professió, la relació amb un succés important, la transcendència econòmica o la relació social, entre altres circumstàncies. La concurrència d'aquestes circumstàncies minora la prevalença del dret a l'honor davant la llibertat d'expressió, encara que les expressions proferides comportin un descrèdit de la persona afectada.

L'Informe 16/2018, de 8 de març, assenyala que la secció “La copla de Luis del Val” és “[...] una secció diària [...]” on el periodista “[...] fa un comentari sobre temàtiques diverses de l'actualitat política i social [...]”. En concret, exposa el seu parer en relació amb la presència de la carrossa de la Igualtat i la Diversitat, impulsades per l'organització

“Orgullo Vallekano” i la “Mesa de Igualdad por el cambio”, en la cavalcada de Reis del barri madrileny Puente de Vallecas. I és en aquest context que, com explica la consideració jurídica primera d'aquest Informe, profereix una sèrie d'expressions (que es donen aquí per reproduïdes) que han estat qualificades com a “[...] discriminatòries i vexatòries [...]” i en algun cas “[...] susceptibles d'estigmatitzar el col·lectiu de persones LGTBI [...]”.

A l'efecte de valorar la rellevància de l'esdeveniment, i efectuar una ponderació del discurs del col·laborador en el marc del context en què es produeix, cal tenir en compte, a criteri del sotassígnat, les circumstàncies següents: 1) que la cavalcada de Reis és un dels esdeveniments infantils més importants del calendari catòlic; 2) que aquesta celebració és àmpliament seguida en gairebé totes les ciutats i pobles d'Espanya, i reuneix al seu voltant una àmplia majoria de ciutadans; i 3) que els mitjans de comunicació en realitzen un seguiment ampli. Aquesta celebració reuneix, així, els requisits necessaris per ser tractada com un esdeveniment de rellevància pública.

A més, cal tenir present que el format en el qual s'emeten els comentaris és “[...] en forma de glossa [...]” és a dir, l'expressió del seu contingut, des del punt de vista de l'estil de la peça radiofònica, es una 'composició poètica al final de la qual, o al de cadascuna de les estrofes, es fan entrar rimant i formant sentit un o més versos anticipadament proposats'.

En aquest sentit, cal fer palès que el TEDH (per totes, sentències de 19 de desembre de 2006 *cas Dabrowski c. Polònia*; i de 7 de novembre de 2007 *cas Mamère c. França*) assenyala que la difusió d'opinions o d'informacions que tenen a veure amb esdeveniments de rellevància pública, poden incloure tant el recurs a l'exageració, com el d'una certa provocació o immoderació en el llenguatge.

Vist el context en què es produeixen els fets que s'analitzen i el format comunicatiu que s'empra, entenem, d'acord amb la jurisprudència citada, que és permisible un cert grau de provocació, o de to immoderat en la manifestació d'opinions sobre un tema de rellevància pública. És per això que, si bé aquestes expressions aïlladament considerades, podrien constituir una adjectivació desqualificadora respecte del col·lectiu LGTBI i, més concretament, en relació amb “Orgullo Vallekano”, atès que són expressades en el marc d'un format no convencional i en relació amb un fet de rellevància significada, la crítica en el seu conjunt en disminueix la càrrega vexatòria i/o agressiva, circumstància que ens permet concloure que el discurs, encara que ofensiu o impopular, es produeix en el marc que empara la llibertat d'expressió del comunicador, –que als efectes de ponderació dels drets en conflicte, fa que el dret a l'honor se situï en un plànol inferior al de l'exercit pel dret a la llibertat d'expressió i, per tant, no es produeixi una vulneració dels preceptes que recull l'article 8 de la LCA. [...]»

Per tot el que s'ha exposat, el Ple del Consell de l'Audiovisual de Catalunya adopta, per unanimitat, el següent

ACORD

1. Constatar que no s'ha produït una vulneració de la normativa en matèria de comunicació audiovisual a Catalunya en relació amb els continguts emesos en la secció "La copla de Luis del Val" dels dies 2 i 8 de gener de 2018 del programa *Herrera en COPE*.
2. Recordar al prestador de serveis de comunicació audiovisual les *Recomanacions sobre el tractament de les persones lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGBTI) als mitjans audiovisuals*, elaborades pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya amb la col·laboració, entre d'altres, del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat i el Col·legi de Periodistes de Catalunya, amb la voluntat que esdevingui una eina de treball i una guia per als professionals de la comunicació, per tal que utilitzin un llenguatge inclusiu quan elaborin informacions o emetin opinions relacionades amb aquest col·lectiu.
3. Notificar aquest acord al prestador de serveis de comunicació audiovisual Editorial Catalana de Televisión y Radio, SAU (102.0 FM de Barcelona); Onda Ramblas, SAU (105.8 FM de Balaguer; 89.9 FM de Girona; 98.0 FM de Tortosa; i 98.1 FM de La Seu d'Urgell); Ràdio 13 de Catalunya, SAU (92.7 FM de Manresa; 92.0 FM de Puigcerdà; i 93.5 FM de Tarragona) i comunicar-lo a la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, així com a l'entitat que ha presentat la queixa.

Barcelona, 4 de maig de 2018

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari